

Dabru emet (Runājiet patiesību!) Par jūdu attieksmi pret kristiešiem un kristietību

Aizvadītajos gados ir notikušas dramatiskas bezprecedenta pārmaiņas kristiešu un jūdu attiecībās. Gandrīz divtūkstoš gadu ilgajā jūdu trimdas laikā kristieši jūdaismu ir turējuši par sabrukušu reliģiju vai labākajā gadījumā par kristietības priekšteci, par ceļa sataisītāju, kas kristietībā piedzīvojis savu piepildījumu. Taču gadu desmitos pēc holokausta kristietība ir dramatiski mainījusies. Aizvien vairāk baznīcas komisiju, gan Romas katoļu, gan protestantu, ir oficiāli izteikušas nožēlu par kristiešu nodarījumiem pret jūdiem un jūdaismu. Šais paziņojumos turklāt ir paskaidrots, ka kristīgā mācība un sludināšana ir reformējama tā, ka tā atzītu spēkā nemainīgi paliekamo Dieva derību ar jūdu tautu un cienītu jūdaisma devumu pasaules kultūrai un pašai kristīgajai ticībai.

Esam pārliecināti, ka šīs pārmaiņas ir pelnījušas pārdomātu atbildi no jūdu puses. Kā dažādu novirzienu jūdu zinātnieku grupa – runājot tikai savā vārdā – esam pārliecināti, ka jūdiem ir pienācis laiks apzināties kristiešu centienus parādīt godu jūdaismam. Mūsuprāt jūdiem ir pienācis laiks pārdomāt, kas jūdaismam šais laikos ir kristietībai sakāms. Pirmo soli sperot, mēs astoņos īsos punktos gribam izskaidrot, kādas var būt jūdu un kristiešu savstarpējās attiecības.

Jūdi un kristieši pielūdz vienu un to pašu Dievu. Pirms kristietības tikai jūdi pielūdz Israēla Dievu. Taču arī kristieši pielūdz Ābrahāma, Īzāka un Jēkaba Dievu, debess un zemes radītāju. Kaut arī kristiešu dievkalpojums jūdiem nav pieņemama reliģiska alternatīva, mēs kā jūdu teologi priecājamies, ka miljoni cilvēku kristietībā ir nodibinājuši attiecības ar Israēla Dievu.

Jūdi un kristieši balstās vienas un tās pašas grāmatas – bībeles – autoritātē (ko jūdi sauc par Tenachu, bet kristieši par Veco derību). Tanī mēs meklējam reliģisku orientāciju, garīgu bagātīnājumu un draudzes pamatu un secinām no tās līdzīgu mācību: Dievs ir radījis un uztur visumu; Dievs ir cēlis derību ar Israēla tautu, un tas ir Dieva vārds, kas vada Israēlu uz dzīvi tasnībā; visbeidzot Dievs atpestīs Israēlu un visu pasauli. Tomēr daudzās lietās jūdi un kristieši interpretē bībeli atšķirīgi. Šīs atšķirības arvien jārespektē.

Kristieši var respektēt jūdu tautas pretenziju uz Izraēlas zemi. Jūdu valsts atjaunošana apsolītajā zemē ir jūdiem pats svarīgākais notikums kopš holokausta. Būdami bibliskas reliģijas piederīgie, kristieši apzinās, ka Izraēla kā fizisks centrs derībai starp jūdiem un Dievu ir viņiem apsolīta – un dota. Daudzi kristieši atbalsta Izraēlas valsti aiz daudz dziļākiem iemesliem nekā tikai politiskiem vien. Mums jūdiem šis atbalsts ir vēlams. Turklāt mēs zinām, ka jūdu tradīcija pret visiem jūdu valstī dzīvojošiem nejūdiem izpaužas taisnībā.

Jūdi un kristieši atzīst Toras morāliskos principus. Toras morālisko principu centrā atrodas katra cilvēka neatsavināmais svētums un cienība. Mēs visi esam radīti pēc Dieva tēla. Šis morāles smagumpunkts, kas mums ir kopīgs, var būt par pamatu abu mūsu kopienu attiecībām. Turklāt tas var kļūt arī par pamatu spēcīgai liecībai visas cilvēces priekšā, kas kalpotu citu cilvēku dzīves uzlabošanai un būtu vērsti pret amorālītāti un elkdievību, kas mūs aizvairo un pazemo. Šāda liecība ir īpaši spiedīgi nepieciešama pēc pagājušā gadsimta bezprecedenta šausmām.

Nacisms nebija kristīgs fainomens. Ja nebūtu kristīgā antijūdaisma un pret jūdiem vērstās kristiešu varas ilgās vēstures, nacionālsociālistu ideoloģija nebūtu varējusi pastāvēt un īstenoties. Daudz kristiešu piedalījās nacistu nežēlībās pret jūdiem vai tām simpatizēja. Citi kristieši savukārt nepietiekami protestēja pret šām nežēlībām. Taču pats nacionālsociālisms nebija neizbēgams kristietības produkts. Ja nacionālsociālistiem jūdu iznīcināšana būtu izdevusies pilnā mērā, tad viņu slepkavīgā trakošana būtu pavērsusies tieši pret kristiešiem. Ar pateicību mēs pieminam tos kristiešus, kas nacionālsociālistu laikā riskēja ar dzīvību vai to upurēja, glābdami jūdus. To prātā turēdami, mēs atbalstām kristīgās teoloģijas jaunākos centienus viennozīmīgi noraidīt jūdaisma un jūdu tautas nicināšanu. Mēs uzteicam tos kristiešus, kas šo nicināšanas mācību noraida un neapsūdzam viņus grēkos, ko darījuši viņu priekšteči.

Cilvēkiem nepārvaramā atšķirība starp jūdiem un kristiešiem paliks, tiekāms Dievs atpestīs visu pasauli, kā rakstos praviešots. Kristieši pazīst Dievu un kalpo Dievam caur Jēzu Kristu un pēc kristīgās tradīcijas. Jūdi pazīst Dievu un kalpo Dievam pēc Toras un jūdu tradīcijas. Šo atšķirību neatceļ ne tas, ka viena no kopienām sakās rakstus izskaidrojam pareizāk par otru, nedz tas, ka viena kopiena realizē politisku varu pār otru. Kā jūdi atzīst kristiešu uzticību savai atklāsmei, tāpat mēs arī gaidām, ka kristieši respektēs mūsu uzticību savai atklāsmei. Ne jūds, ne kristietis ar to lai netiek spiests pieņemt otras kopienas mācību.

Jaunas attiecības starp jūdiem un kristiešiem nevājinās jūdu praksi. Uzlabotas attiecības nepaātrinās to kultūras un reliģijas asimilāciju, no kuras jūdi pamatoti baidās. Tās negrozīs ne tradicionālās jūdu pielūgsmes formas, ne vairošanos starpreliģisku laulību skaitu starp jūdiem un nejūdiem, ne mudinās vairāk jūdu pāriet kristietībā, nedz novedīs pie nevēlamas jūdaisma un kristietības sajaukšanās. Mēs respektējam kristietību kā ticību, kas radusies jūdaismā un kam joprojām ir būtiski kontakti ar to. Mēs to neuzlūkojam kā jūdaisma paplašinājumu. Tikai kopjot savas pašu tradīcijas, mēs varam godīgi attīstīt šās attiecības.

Jūdiem un kristiešiem kopīgi jāveicina taisnība un miers. Jūdi un kristieši, katri pa savam, atzīst, ka pasaule nav atpestīta, manifestējoties nemitīgās vajāšanās, nabadzībā, cilvēku pazemošanā un postā. Kaut arī taisnība un miers galu galā ir Dieva rokās, mūsu kopīgie centieni kopā ar citām ticības kopienām palīdzēs tuvināt Dieva valstību, uz ko mēs ceram un pēc kuras ilgojamies. Šķirti un kopīgi mums jāstrādā, gādājot mūsu pasaulei taisnību un mieru. Šinīs centienos mūs vada Israēla pravieša vīzija: “Un notiks pastara laikā, tad Dieva nama kalns stāvēs pāri par visiem kalniem un būs paaugstināts pār pakalniem, un visi pagāni uz to plūds, un daudz tautas ies un sacīs: Eima, kāpsim uz Kunga kalnu, uz Jēkaba Dieva namu, lai viņš mums māca savus ceļus un lai staigājam viņa tekās!” (Jes. 2, 2-3)

Tikva Fraimere-Kenska (Tikva Frymer-Kensky), Čikagas universitāte
Deivids Novaks (David Novak), Toronto universitāte
Pīters Okss (Peter Ochs), Virdžīnijas universitāte
Maikls Sainers (Michael Signer), Notrdeimas universitāte
first published in New Yourk Times, 200